

Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jærnet

Citation: Kidde, Harald: "Jærnet", i Kidde, Harald: *Jærnet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 428. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608063172464/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Jærnet

de bestemte grundejere at holde transportmidler til rådighed for rejsende; ved skydsstationerne fandtes tavler med angivelse af afstande og transporttakster – *Søerne Præst*: (d. 1202) hyldedes 1177 som leder af det norske parti *härkeleierne*, der havde måttet slå sig ned i Värmland. Med deres hjælp fik han efterhånden magten i Norge og var konge i hele landet fra 1184. Sverre såal opundeligt have været præsteviet

- 191 *Davud af Uhr*: Carl D. af U. (1770-1849) bjergvidenskabsmand, politiker.
- 192 *Thyner*: i nordisk mytologi opl. en havjætte, men forveksles her med Ymer, urjætten, af hvis døde krop jordkloden er opbygget. – *Afselvis* og *Ling*: Arvid August A. (1785-1871) og Pehr Henrik L. (1776-1839), skaberne af det lang'ske gymnastiksystem, udgav begge mytologiske studier. – *Upp genom luftens*: strofe fra *Lycksalighetens o* af P. D. A. Atterbom (1790-1855), kendt under titlen *Vindarnas kör*. – *Officer af jægerkoret*: se n.s. 167; om Värmlands jægerkorps fortæller Astrid Ehrencron-Käde, at medlemmerne fik en beskedent løn, men til gengæld var de kun bundet til to måneders tjeneste om året. Af hensyn til korpsets ære måtte de ikke påtage sig andet arbejde og drog derfor resten af året omkring som omrejsende kavalerer (*Skrivaren fra Filipstad* (1917, 2. opl. 1929) s. 36). – *kærril*: tohjulet enspenderkøretøj. – *rapphoran*: tohjulet køretøj uden affjedring, sagerhønsene.
- 193 *Turér*: underofficer, der sørger for proviant, mdkvartering o.l. – *Regimentet*: se n.s. 167. – *et Constatör Skyddöge*: rejsespræt. – *Drick ur ditt glas*: Fredmans epistel nr. 30 af Bellman (1740-95).
- 194 *Træbåd*: båd med herafdelings udstyr. – *Rodeholder*: person med opsyn over en «rode», dvs. en mindre militær enhed. – *Pusspoaler*: se n.s. 167. – *brandenburgske*: om en art snorebesætning.
- 195 *Libelle*: om ådgnfluer og guldsmede.
- 196 *Ribhande*: se n.s. 59. – *Finer*: enebærbuske. – *Onamen*: ikke identificeret.
- 197 *Skogsrådet*: se n.s. 16. – *Dynernes*: underlag af træ, jern el. lign.
- 198 *Anders Fryxell*: se n.s. 11 og s. 69. – *Arvid von Kapfelmán* (1790-1851), komponist. – *Olof Trataja*: se n.s. 74. – *Hannibals* og *Krabbefejderen*: om uredigheder med danskerne, dels 1643-45, da de danske tropper lededes af statholderen i Norge, Hannibal Sehested, dels 1657-58, da Iver Krabbe som generalmajor i det sydlige Norge kæmpede mod svenskerne i Bohuslen og Västergötland (Krabbekrigen).
- 199 *Ane hin Gamle*: el. Anne, svensk sagnkonge, se n.s. 221. – *Skjölderne*: håndværkere, der udfører finere træarbejde. – *Filuknemens*: populær visesamling, udg. i hæfter. – *Å Janta å Jås*: af F. A. Dahlgren (1816-95) til melodien *Värmlandspolka*.
- 200 *Birns eller Fanao*: to hasardspil. – *Risvärde*: værdi af ris til munde om afdød. – *Palt*: hverdagsret, kogte dejboller af mel og blod.
- 201 *Sifferstolpes Visebög*: af digteren Axel Gabriel S. (1762-1816). – *Fæbror Monters*: *Å Vid blåens*, ikke identificeret. – *Fredmans Epistler*: Bellmans epistler er opkaldt efter den fordrukne hofurmager i Stockholm, Johan F. (d. 1767). – *här Fryxells Vise*: nemlig *Åsk Värmland, du skona*. – *Labbu*:

- se n.t.s. 46. – *Huginn Spegels*: «Guds verk och helas»: skabelsesberetning på vers (1685) af lærkebiskop H.S. (1645-1714).
- 202 «Sjans sånger»: se n.t.s. 184. – «*Mose och Lamibens vinor*»: se n.t.s. 177. – *Af tonquist-handbök*: visesamling af pseud. Axel Ivar Selbl. – *Christina Egypptina Bonaparte*: (1798-1847), datter af Napoleon I's broder Lucien B., fyrste af Cambrø; gift 1818-24 med den svenske greve Arvid Posse (1782-1826). – *Jehus*: jf. 2. Kong. 9,16-20 – *Felmas*: eller *Fastingmarkeberne*: se n.t.s. 46.
- 203 *Tan*: mælhegnet jordsykke el. gårdsplads. – *Juleboer*: juleboer. – *Rier*: kæmper. – *Digerdaen*: se n.t.s. 48. – *Osmændsmeder*: se n.t.s. 57. – *Asgårdsrøgen*: narlig rytterskare af gengaugere, der if. norsk folketro viser sig ved juletid; den er farlig at møde, da man risikerer at blive revet med. – *Birkebjørne*: se n.t.s. 190.
- 204 *Arvidus Arvidi Svata*: ikke identificeret. – *Arvat*: det bjerg, hvor Noals Ark strandede efter syndfloden.
- 205 *Fimbudvinte*: i nordisk mytologi om udsørgte strenge vantro, der varsler verdens undergang. – *En Rangelor*: slotsfrue på Edsholm, efter sagnet gerrig og hård mod sønnen. – *Engelbrøket Engelbreksson*: (d. 1436) leder af oprøret 1434 mod de danske myndigheder. – *Peder Ulfson Rose*: se n.t.s. 179. – *Herman Gessler*: omtales 1842 under navnet H. Giseba: som Edholms sidste foged; muligvis forveksles Kidde med den tyranniske foged Gessler i Wilhelm Tell-sagnet. – *Moselérpinde*: små pinde, hvormed man former et plastisk materiale.
- 206 *den hellige Tonger*: Värmlands første missionær, drøbt o. 980; hans grav blev velfærtssted. – *Påldebjørn*: kultfattet jern fremstillet i oven fyret med stenkul, metoden anvendtes ikke i Sverige.
- 209 *Heðbonn*: se n.t.s. 37.
- 210 *Lindorm*: i folketroen menneskeædende slange eller drage.
- 211 *Bøllefyet*: rum til opbevaring af korn, andre levnedsmidler eller redskaber. – *Almqvist*: den svenske forfatter Carl Jonas Love A. (1793-1866) flygtede 1851 til USA pga. anklage for forsøg på giftmord. – «*Odens*, . . . *anså*»: «Jeg ville have hadet, hvis jeg kunne. – hvis ikke vil jeg elske, men ikke gerne».
- 212 *Afthelus*: folkevæsedigteren Arvid August A. (1785-1871). – *Höner*: i nordisk mytologi Odins medhjælper ved menneskets skabelse, idet H giver forstand. – *Una Troll*: se n.t.s. 32.
- 213 «*Afrodite og Vulcan*»: Afrodite var gudinde for skønhed, kærlighed og frugtbarhed, og hendes ægtefælle Vulcan gud for smedekunst. – *Moritz*: *Mytologi*. formentlig Karl Philipp Moritz (1757-93): *Götterlehre oder mythologische Dichtungen der Alten* (1791). – *Yegen*: sø ost for Filipstad. – *Geijer*: se n.t.s. 32. G. udviklede sig i stadig mere liberal retning, hvorved han pådrog sig ortodokse og konservative kredses vrede I 1834 blev han foreslået som biskop i Karlstad, men vudslog sig. – *Amalie v. Helvig*: (1776-1831) tyskfødt forfatterinde, der knyttede et varmt, erotisk præget venskab med Geijer.